

Motion till riksdagen
2009/10:K418

av **Gustav Blix och Anna Kinberg Batra (m)**

Personval på riktigt

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att dagens personvalsspärr i valet till riksdag, kommuner, landsting och Europaparlamentet bör avskaffas.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att alla som kandiderar till ett politiskt uppdrag ska ha samma möjlighet att göra avdrag på skatten för sina kampanjkostnader.¹

¹ Yrkande 2 hänvisat till SkU.

Fel! Okänt namn på

Avskaffa personvalspärren

Personvalsinslaget i det svenska valsystemet var länge mycket svagt jämfört med andra länder. Väljaren hade visserligen rätt att stryka eller lägga till namn på partiernas anmälda valsedlar, men systemet för rösträkning gjorde dessa ändringar nästan betydelselösa annat än som protestyttringar. Efter många års intensiv debatt och efter en försöksverksamhet i vissa kommunalval 1994 infördes ett stärkt personvalsinslag i alla allmänna val från och med 1998. Medborgarna gavs därmed möjlighet – men inte skyldighet – att sätta ett kryss för den person på valsedeln som de önskar ska bli invald först av alla. Samtidigt infördes dock en allvarlig begränsning genom kravet att minst 5 procent av ett partis väljare i den aktuella valkretsen måste sätta kryss för en viss kandidat för att han eller hon ska kunna bli invald genom personvalet. I riksdagsvalet är detta krav ännu högre – där måste hela 8 procent av väljarna sätta kryss för att kandidaten ska få förtur vid mandatfördelningen.

De höga spärrarna gör att många av de valhandlingar som svenska medborgare väljer att göra på valdagen inte får någon som helst praktiskt betydelse. Med den nuvarande ordningen valdes endast 6 av 349 ledamöter in i riksdagen 2006 till följd av medborgarnas kryss. En undersökning gjord av riksdagens utredningstjänst visade dessutom att utan spärren hade totalt 78 ledamöter valts med personröster. Förändringen av vilka kandidater som utses skulle ha påverkat alla partier utom Centerpartiet. Men istället fick medborgarnas uttalade vilja inte något genomslag. Det är enligt vår mening demokratiskt.

Under ett antal år har Grundlagsutredningen haft i uppdrag att göra en översyn av den svenska grundlagen och det svenska valsystemet. Som underlag för sitt arbete lät de fil.dr Peder Nielsen göra en forskningsrapport med titeln ”Ett decennium med personval” som överlämnades till utredningen i maj 2007. Där konstaterar Nielsen att kandidater med utländsk bakgrund hör till dem som skulle gynnas mest om personvalsspärren togs bort. Med utländsk bakgrund menas här att båda föräldrarna är födda utomlands. Antalet ledamöter med utländsk bakgrund skulle nära på ha fördubblats, från dagens 6,0 procent (21 personer) till 11,2 procent (39 personer).

Efter det senaste valet är 47,3 procent av riksdagsledamöterna kvinnor och 53,7 procent män. Genom att avskaffa spärren skulle detta förhållande inte förändras signifikant, enligt Nielsen, även om antalet kvinnor skulle minska något.

Däremot skulle riksdagens ålderssammansättning ha påverkats. Nedanstående tabell visar åldersfördelningen totalt efter 2006 års val och hur åldersfördelningen skulle ha varit om inga spärrar hade funnits. Den största gruppen i den riksdag som valdes 2006 (50–64-åringarna) hade utan spärren fått träda tillbaka för en jämnare åldersfördelning där såväl de yngsta som de äldsta kandidaterna hade gynnats.

Åldersfördelning i riksdagen med och utan personvalsspärr

Ålder	Andel i procent efter valet 2006	Andel av befolkningen	Andel i procent utan personvalsspärr
18–29	4,6	15,1	6,6
30–39	18,3	13,1	20,3
40–49	29,5	13,8	31,2
50–64	44,4	19,4	39,0
65–	3,2	17,8	29,9

Källa: Nielsen 2007 sid. 78.

Åldersfördelningen hade därmed blivit betydligt jämnare och de grupper som idag är kraftigt underrepresenterade – yngre (18–29 år) och pensionärer (65–) – hade båda ökat.

I en tidigare motion (mot. 2007/08:K383) föreslog vi att riksdagen i valet till Europaparlamentet 2009 skulle pröva att avskaffa dagens spärr för personval och låta medborgarna få ett större inflytande över vilka som representerar dem. Tyvärr valde riksdagen att behandla denna fråga genom en så kallad förenklad beredning, så detta förslag fick – trots att det aldrig behandlats tidigare under denna mandatperiod – inte någon utvecklad beredning av konstitutionsutskottet. Det beklagar vi. Vi kan dock konstatera att även i det nu genomförda valet till Europaparlamentet så hade den svenska representationen sett annorlunda ut om riksdag och regering följt vårt förslag och låtit medborgarnas val utan dagens personvalsspärrar få genomslag i representationen. Utan spärrar hade sammansättningen av svenska Europaparlamentariker varit yngre och innehållit fler kvinnor och människor med stor mångfald av bakgrunder.

Den 17 december 2008 överlämnade Grundlagsutredningen sitt slutbetänkande ”En reformerad grundlag” (SOU 2008:125) till justitieminister Beatrice Ask. Utredningens förslag är en enig uppgörelse mellan samtliga riksdagspartier om hur vi ska förändra den svenska grundlagen. Utredningen föreslår att spärren för personrösterna i riksdagsvalet sänks till fem procent så att en enhetlig spärrnivå för personvalet kommer att gälla för samtliga val. De föreslår också ett förstärkt krav på information till väljarna om personvalets innebörd. Det är möjligen ett myrstep i rätt riktning men kommer inte på något verkligt sätt påverka och förbättra relationen mellan väljare och valda. Tvärtom befästs dagens ordning där medborgarnas val får alltför litet genomslag i verkligheten. Vi vill därför uppmana regeringen att våga gå längre än utredningen föreslår och istället låta medborgarnas röster avgöra vilka som företräder dem i riksdagen. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med förslag om att dagens personvalsspärrar till alla val – riksdag, kommun, landsting och Europaparlamentet – avskaffas. Detta bör riksdagen ge regeringen tillkänna.

Stockholm den 1 oktober 2009

Gustav Blix (m)

Anna Kinberg Batra (m)